

Lupa välittää, lupa puuttua

SEKSUAALINEN JA SUKUPUOLEEN PERUSTUVA
HÄIRINTÄ URHEILUSSA

Sisällys

1. Pikaopas	3
2. Mitä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä on?	7
3. Ennaltaehkäisy	8
4. Rikoslaki ja vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen apuna ennaltaehkäisyssä	12
5. Toimintaohjeet - mitä sitten, jos häirintää tapahtuu?	13
6. Case-esimerkkejä keskustelun pohjaksi	18
7. Yhteystietoja ja lisätietolinkkejä	20

Tämän oppaan tarkoituksena on tarjota menettelyohjeita turvallisen harjoitteluympäristön luomiseksi sekä ohjeita puuttua häirintään, jos sellaista ilmenee.

Olympiakomitea
www.olympiakomitea.fi
Taitto: Hanna Rättö
ISBN 978-952-5794-88-5

1. PIKAOPAS

Mitä on seksuaalinen häirintä?

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta, erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Seksuaalista häirintää on esimerkiksi:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- seksuaaliset puheet, kaksimieliset vitsit, homottelu tai huorittelu, vartaloa, pukeutumista tai intiimiä yksityiselämää koskevat huomautukset ja kysymykset
- seksuaalisesti värityneet viestit, sähköpostit, puhelut, kuvat ja videot, julkaisut sosiaalisessa mediassa

Jos seksuaalinen häirintä kohdistuu alle 16-vuotiaaseen, se voi täyttää seksuaalirikoksen tunnusmerkit.

Mitä on sukupuoleen perustuva häirintä?

Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Sukupuoleen perustuvaa häirintää on esimerkiksi:

- halventava puhe toisen sukupuolesta
- kiusaaminen silloin, kun se perustuu kiusatun sukupuoleen

Mikä on seksuaalirikos?

Seksuaalirikos on henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai lapsen normaalia kehitystä loukkaava teko. Teko voi tapahtua kasvotusten tai puhelimen tai internetin välityksellä. Alaikäisiä suojataan erityissäännöksiin. Aikuisen alle 16-vuotiaaseen kohdistamat seksuaaliset teot ovat aina rikoksia. 18 vuoden suojaikäraja suojaa lasta ja nuorta luottamussuhteessa tai auktoriteettiasemassa tapahtuvilta seksuaalisilta teoilta tai yhdynnöiltä. Henkilöitä, jotka ovat luottamussuhteessa tai auktoriteettiasemassa ovat esimerkiksi lapsen tai nuoren opettaja, harraste- tai muu ohjaaja, valmentaja tai avustaja.

Seksuaalirikoksia ovat esimerkiksi:

- Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, kuten
  - Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin
  - lapsen rintojen, sukuelinten, takapuolen tai reisien koskettelu
  - seksuaaliset ehdotukset, puheet ja viestit, jotka kohdistuvat alle 16-vuotiaaseen
  - seksuaalisen materiaalin näyttäminen lapselle
  - yhdyntä alle 16-vuotiaan kanssa
- Seksuaalinen ahdistelu
- Raiskaus

Epäasiallisen käytöksen ennaltaehkäisy

Urheiluseurat voivat varmistaa toiminnan turvallisuutta seuraamalla alla olevia ohjeita. Lajiliittojen on hyvä aktiivisesti suositella urheiluseuroja toimimaan näiden periaatteiden mukaisesti.

1. TARKASTAKAA RIKOSTAUSTA

Tarkastakaa rikostaustaote kaikilta lasten ja nuorten kanssa työskenteleviltä työntekijöiltä sekä vapaaehtoisilta.

Haastatelkaa kaikki lasten ja nuorten kanssa työskentelevät henkilöt ja pyytäkää suositukset. Ohjeet rikostaustaotteen tarkastamiseen: oikeusrekisterikeskus.fi

3. NIMETKÄÄ VASTUUHENKILÖT

Nimetkää vastuuhenkilöt, joille voi ilmoittaa epäasiallisesta käyttäytymisestä.

Vastuuhenkilö voi urheiluseurassa olla esimerkiksi valmennuspäällikkö, hallituksen jäsen tai toiminnanjohtaja.

5. LUOKAA TOIMINTAMALLI EPÄASIALLISEEN KÄYTTÖKSEEN PUUTTUMISEEN

Kun epäasiallista käytöstä tapahtuu, tilanteen selvittämistä helpottavat etukäteen mietityt toimintatavat.

7. LEVITTÄKÄÄ TIETOA

Mitä enemmän vanhemmat, urheilijat, valmentajat ja muut urheilun parissa toimivat henkilöt ilmiöstä tietävät, sitä hankalampaa epäasiallisesti käyttäytyvien henkilöiden sekä häirinnän ja väkivallan tekijöiden on toimia. Tästä syystä asiasta puhuminen on erityisen tärkeää.

2. LAATIKAA YHTEISET PELISÄÄNNÖT

- Tarkastakaa, että seuran säännöissä huomioidaan häirintä ja väkivalta ja niistä seuraavat kurinpidolliset toimenpiteet. Mallisäännöt: olympiakomitea.fi (hakusanalla seurojen mallisäännöt)
- Laatikaa seurassa selkeät yhteiset säännöt lasten ja nuorten kanssa toimimiseen, ja vaatikaa kaikkia henkilökunnan jäseniä sekä vapaaehtoisia sitoutumaan sääntöihin allekirjoituksella.
- Myös jokaisessa ryhmässä ja joukkueessa tulee sopia yhteiset pelisäännöt.

4. TIEDOTTAKAA NETTISIVUILLA

Tiedottakaa yhteisistä säännöistä ja vastuuhenkilöistä selkeästi nettisivuilla.

6. KOULUTTAKAA HENKILÖSTÖÄ

Häirinnän, väkivallan ja kaikenlaisen epäasiallisen käytöksen ennaltaehkäisyssä on tärkeää, että kaikki urheilun parissa työskentelevät henkilöt saavat koulutusta aiheeseen.

8. KERÄTKÄÄ PALAUTETTA

Toteuttakaa tasaisin väliajoin palautekysely harrastajien ja työntekijöiden tyytyväisyydestä, ja kannustakaa aktiiviseen palautteen antoon myös muina aikoina.

Palautteen keräämisellä voidaan näyttää välittämistä lasten ja nuorten hyvinvoinnista, sekä puuttua epäkohtiin, jotka eivät muuten välttämättä tulisi esille.

Palautekyselyn mallipohjat saat osoitteesta olympiakomitea.fi (hakusanalla "seuratoiminnan palautekyselyt")

Tukimateriaaleja:

etoleyksin.fi/epaasiallisen-kaytoksen-ennaltaehkaisy/

MITÄ LAJILIITTO VOI TEHDÄ HÄIRINNÄN ENNALTAEHKÄISEMISEKSI?

- Noudattakaa soveltuvin osin seuroille suunnattuja ennaltaehkäisyohjeita
- Nimetkää vastuuhenkilö häirintäasioiden käsittelyyn
- Varmistakaa, että lajiliittonne toiminta-, kurinpito- tai muilla säännöillä voidaan puuttua lajiliiton toiminnassa mukana olevien henkilöiden toimintaan epäasiallisen käytöksen sekä rikolliseksi luokiteltavan käytöksen osalta
- Varmistakaa lajiliiton kurinpitoprosessin toimivuus, huomioikaa myös "syytetyn" oikeusturvanäkökohdat
- Huolehtikaa valmiudesta tukea tarvittaessa seuroja ja uhria

TOIMINTAOHJEET

epäiltäessä seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää

Alla olevat toimintaohjeet ohjeistavat miten lajiliiton ja urheiluseuran tulee toimia, jos epäasiallista käytöstä ilmenee.

1. VASTAANOTA VALITUS JA OTA SE VAKAVASTI

Ota vastuu asian eteenpäin viemisestä. Kirjaa ylös valituksen sisältö, kuka on ottanut valituksen vastaan ja ilmoittajan nimi, jos se on tiedossa. Toimita tarvittaessa valitus asiasta vastaavalle henkilölle.

2. PÄÄTTÄKÄÄ, KUKA TAPAUSTA KÄSITTELEE

Valituksia käsittelevät ensisijaisesti etukäteen nimetyt henkilöt. Jokaisessa tapauksessa on kuitenkin erikseen huomioitava puolueettomuus.

Jos ei löydy tarpeeksi puolueettomia henkilöitä käsittelemään valitusta, kannattaa pyytää ulkopuolista henkilöä avuksi.

3. ARVIOIKAA RIKOS- JA LASTENSUOJELUILMOITUKSEN TARVE

Jos olet epävarma siitä, onko kyseessä rikos, kysy aina neuvoa suoraan poliisilta, Rikosuhripäivystyksestä (www.riku.fi) tai Et ole yksin-palvelusta (www.etoleyksin.fi). Voit kysyä neuvoa kertomatta uhrin nimeä.

Jos rikosilmoitus tehdään, mahdollisen rikoksen jatkokäsittely jätetään viranomaisille. Seuran sääntöjen vastaiseen muuhun toimintaan voidaan noudattaa tavallista kurinpidollista prosessia. Jos tapaus herättää huolen alaikäisen lapsen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta, on perusteltua tehdä lastensuojeluilmoitus. Neuvoa lastensuojeluasioissa voi kysyä suoraan oman kunnan lastensuojelun neuvonnasta tai sosiaalipäivystyksestä.

4. KUN EI OLE SYYTÄ EPÄILLÄ RIKOSTA: KUULKAA KAIKKIA OSAPUOLIA

Kaikilla osapuolilla on oikeus tulla kuulluksi luottamuksellisesti. Alaikäisten kuulemisesta täytyy informoida vanhempia ja saada heiltä lupa kuulemiseen, sekä antaa vanhemmille mahdollisuus olla mukana kuulemisessa.

- Kerro miksi henkilöä kuullaan
- Kerro miten prosessi etenee
- Älä kyseenalaisteta kertomusta

5. LUOKAA TOIMINTAMALLI EPÄASIAALLISEEN KÄYTTÖKSEEN PUUTTUMISEEN

Tehkää päätös jatkotoimenpiteistä seurassa laadittujen sääntöjen mukaisesti. Kaikissa toimenpiteissä on oltava ensisijaisena lapsen ja nuoren etu.

6. LAATIKAA KIRJALLINEN YHTEENVETO

Yhteenvedon tekeminen on tärkeää, koska sitä saatetaan tarvita esimerkiksi tulevien ristiriitailanteiden varalta.

Yhteenvedoon kirjataan:

- Toimenpiteet
- Kuulemiset
- Tehdyt päätökset

Yhteenvedon teossa on syytä huomioida ajankohtainen tietoturvalainsäädäntö.

7. TIEDOTTAKAA PÄÄTÖKSESTÄ

Tiedottakaa päätöksestä asiaankuuluvia henkilöitä. Tapauskohtaisesti on pohdittava, milloin asiasta tiedotetaan laajemmin.

Häirintätapauksissa aihetta on suositeltavaa käsitellä vielä erikseen omassa ryhmässä / joukkueessa ja antaa urheilijoille mahdollisuus puhua asiasta myös myöhemmin.

TOIMINTAOHJEET

epäiltäessä seksuaalirikosta

1.

ILMOITAKAA POLIISILLE

Jos on syytä epäillä alaikäiseen kohdistuvaa seksuaalirikosta, on asian tutkiminen jätettävä aina poliisille. Seurassa tai lajiliitossa itsenäisesti tehty lisäselvittely voi haitata myöhemmin alkavaa rikostutkintaa. Jos kyseessä on alaikäinen, tulee informoida myös vanhempia.

2.

TEHKÄÄ LASTENSUOJELUILMOITUS

Jos epäilet alaikäiseen kohdistuvaa seksuaalirikosta, on tilanteesta tehtävä myös lastensuojeluilmoitus. Ilmoitus tehdään lapsen asuinkunnan sosiaalitoimeen.

3.

ÄLKÄÄ KERTOKO KESKENERÄISESTÄ TUTKIMUKSESTA ETEENPÄIN, MUTTA PUUTTUKAA EPÄASIALLISEEN KÄYTÖKSEEN

Epäasialliseen käytökseen tulee puuttua, mutta ei leimata rikoksesta. Toisen kunniaan loukkaavan tiedon välittämisestä voi joutua vastuuseen. Kun syyte on nostettu, rikostutkinnasta voi kertoa.

4.

JÄRJESTÄKÄÄ KESKUSTELUAPUA

Lisätietoa ja tukea:
Rikosuhripäivystys:
www.riku.fi

Et ole yksin-palvelu:
www.etoyleksin.fi

Pikaoppaan teksti pohjautuu Väestöliiton
Et ole yksin -palvelun materiaaleihin.

2. Mitä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä on?

On mahdoton antaa yksiselitteistä vastausta siihen, miten seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä käytännössä ilmenee. Lähtökohta on kuitenkin aina se, että häirinnän kohteen oma kokemus on ratkaiseva. Jos joku kokee häirintää, niin asia tulisi ottaa esiin ja selvittää.

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- härskit puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- seksuaalisesti värittyneet kirjeet, sähköpostit, viestit, julkaisut sosiaalisessa mediassa tai puhelinsoitot

Seuraavien ilmenemismuotojen kohdalla voi täytyä seksuaalirikoksen tunnusmerkit:

- fyysinen koskettelu, joka kohdistuu seksuaalisesti merkityksellisiin pidettyihin ruumiinosiin, kuten rinnat, reidet, sukuelin tai takapuoli
- seksuaalista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- Yllä mainitut esimerkit seksuaalisesta häirinnästä, jotka kohdistuvat alle 16-vuotiaaseen

Sukupuoleen perustuva häirintä voi ilmetä esimerkiksi seuraavin tavoin:

- halventava puhe toisen sukupuolesta
- kiusaaminen silloin, kun se perustuu kiusatun sukupuoleen.

Häirinnän kohteena voivat olla kaikki sukupuoleen tai ikään katsomatta. On myös huomattu, että etenkin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kokevat häirintää

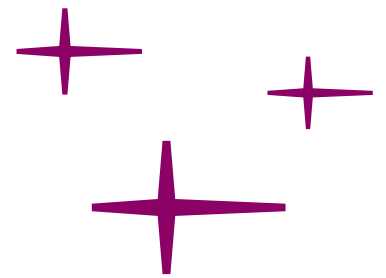
liikunnan ja urheilun parissa. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä, syrjintä ja hyväksikäyttö ovat vallan väärinkäyttöä. Urheilussa esimerkiksi ohjaajan ja valmentajan suhde urheilijaan on aina valtasuhde.

Häirintää voi tapahtua aikuisten välillä, aikuisen ja lapsen tai nuoren välillä tai lasten ja nuorten välillä. Se, mikä koetaan häirinnäksi, riippuu yksilöstä, tilanteesta, osapuolten välisestä vuorovaikutuksesta ja aiemmista kokemuksista. Ratkaisevaa on silti aina se, miten uhri kokee tilanteen. Jos hän kokee tullessaan häirityksi, asia tulee ottaa aina vakavasti. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä loukkaa yksilön oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja itsemääräämiseen.

Häirintää on esimerkiksi ”homottelu”, ”huorittelu” tai muu loukkaava nimittely. Nämä voivat täyttää myös kunnialoukkauksen tunnusmerkistön. Aikuisten vastuuseen kuuluu häirinnän kitkeminen, häirintätilanteisiin puuttuminen ja lasten ja nuorten käyttäytymisen rajojen asettaminen. Puuttumattomuus huonoon käytökseen tulkitaan usein äänettömäksi hyväksymiseksi, vaikka se todellisuudessa olisikin neuvottomuutta tai pelkoa.

Lapsi tai nuori ei tiedä, missä sallitun toiminnan rajat kulkevat, eikä hän välttämättä uskalla vastustaa vieraan tai tutun ihmisen auktoriteettia. Lapselta tai nuorelta ei siis voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa kertoa esimerkiksi valmentajansa tai kanssaurheilijansa käyttäytymisen olevan loukkaavaa tai vastenmielistä. Hänen ei voida olettaa myöskään pystyvän itse kieltämään ja puuttumaan häiritsevään käyttäytymiseen. Se on seurauksena ja siinä toimivien aikuisten tehtävä. Seksuaalisuus voi lisäksi olla häpeän, haavoittuvuuden ja hämmennyksen aluetta. Siksi seksuaalisen tai sukupuoleen perustuvan häirinnän kohteeksi joutunut lapsi tai nuori ei välttämättä puhu kokemuksistaan eikä ilmoita siitä edes kysyttäessä. Aikuisten tuleekin tiedostaa mahdolliset ongelmat ja puuttua tilanteisiin, joissa häirintää tai muuta epävertettä vallankäyttöä on aihetta epäillä.

3. Ennaltaehkäisy

Urheiluseura tai muu urheilutoimintaa järjestävä taho voi varmistaa toiminnan turvallisuutta seuraavasti:

LUODAAN SELKEÄT KÄYTÄNNÖT TURVALLISUUTTA KOSKEVIEN ASIOIDEN KÄSITTELYYN

- Kootaan yhteen toimenpiteet ja käytännöt, joilla edistetään turvallisuutta. Näistä koostetaan ohjeistus, joka hyväksytään johtokunnassa/hallituksessa ja se päivitetään säännöllisin väliajoin, vähintään kerran vuodessa. Ohjeistus ja siihen perehdytys on erityisen tärkeää, kun mukaan tulee uusia ihmisiä. Varmistetaan, että ohjeistus löytyy helposti esimerkiksi nettisivuilta.
- Sovitaan, kuka on vastuuhenkilö turvallisuutta koskevissa kysymyksissä. Vastuuhenkilö voi olla esimerkiksi puheenjohtaja tai joku hallituksen jäsenistä. Vastuuhenkilö voi turvallisuuskysymyksissä pyytää tukea ja apua lajiliitolta, Olympiakomitealta tai toistaiseksi käynnissä olevasta Et ole yksin -hankkeen palvelusta.
- Sovitaan toimintatavat mahdollisen häirintä- tai hyväksikäyttöpäilyn ilmetessä.

Vahvistetaan häirintää ehkäisevää ilmapiiriä

- Vahvistetaan avointa ja kunnioitettavaa ilmapiiriä, jossa myös vaikeista asioista pystytään keskustelemaan avoimesti. Seksuaalisesta tai sukupuoleen perustuvasta häirinnästä, tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä puhuminen ei saa olla tabu, vaan yksi keskusteluteema muiden joukossa.
- Lisätään tietoisuutta häirinnästä ja siitä koostetuista ohjeistuksista. Varmistetaan, että luotu ohjeistus on kaikkien toiminnassa mukana olevien tiedossa ja helposti saatavilla. Varmistetaan, että kaikki toiminnassa mukana olevat tietävät, mitä tehdä ja keneen voi olla yhteydessä, jos tuntee turvallisuutensa uhatuksi.
- Joukkue/ryhmäkohtaisesti on tärkeää luoda pelisäännöt, joiden pohjalta toimitaan. Näissä säännöissä tulee ilmaista selkeästi, ettei häirintää sallita missään muodossa.
- Tiedotetaan turvallisuutta koskevista asioista osana muuta tiedottamista. Lasten ja nuorten vanhemmille kerrotaan turvallisuutta koskevista asioista esimerkiksi vanhempaintapaamisissa. Suositaan avointa toimintaa, johon lasten vanhemmat pääsevät tutustumaan.
- Lisätään lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua toiminnan suunnitteluun ja saada äänensä kuuluviin. Annetaan lasten ja nuorten valita luottohenkilö. Tehtävään valitaan aikuinen, jonka puoleen on helppo kääntyä kaikissa mieltä askarruttavissa asioissa.
- Kerätään aikuisilta, nuorilta sekä lapsilta ja heidän vanhemmiltaan palautetta toiminnasta, erityisesti turvallisuuteen ja koskemattomuuteen liittyvistä asioista.

Luodaan selkeät käytännöt alaikäisten kanssa toimimiseen sekä toimijoiden rekrytointiin ja koulutukseen

- Suositaan tiimityötä, etenkin alaikäisten kanssa toimitessa. Esimerkiksi ohjaamassa harrasteryhmiä tai leirien yövahteina tulee olla aina vähintään kaksi aikuista. Lisäksi suositaan aina ryhmässä harjoittelua, yksin tapahtuvan harjoittelun sijaan.
- Sovitaan, miten hoidetaan uusien toimijoiden (työntekijöiden ja vapaaehtoisten) rekrytointi ja perehdyttäminen.
- Päätetään, otetaanko toimintaperiaatteeksi rikosrekisteriotteen tarkistaminen myös vapaaehtoisilta.
- Järjestetään vapaaehtoisille koulutusta, jossa käsitellään luoduissa ohjeistuksissa esiin tuotuja asioita ja menettelytapoja.

YLEISIÄ SUOSITUKSIA LIIKUNNAN JA URHEILUN PARISSA TOIMIVIEN AIKUISTEN KÄYTTÄYTYMISELLE

Liikunta- ja urheilujärjestöissä (etenkin urheiluseuroissa) toimii vuosittain yli puoli miljoonaa vapaaehtoista, joista suurin osa on lasten ja nuorten toiminnassa erilaisissa tehtävissä, kuten ohjaajina ja valmentajina. Mukana on niin lasten vanhempia, alan opiskelijoita kuin eri lajien aktiivejakin.

Toiminnassa mukana olevia aikuisia ovat esimerkiksi:

- ohjaajat, valmentajat, opettajat, urheilijat
- fysioterapeutit, hierojat, lääkärit, psykologit
- toimitsijat, valvojat, siivoojat, liikuntapaikkahoitajat
- järjestötoimihenkilöt ja hallinto- ja luottamushenkilöstö
- vanhemmat ja sukulaiset.

Tarkkoja sääntöjä läheiseen vuorovaikutukseen ja fyysiseen kontaktiin ei liikunnan ja urheilun piirissä voi antaa. Joillakin fyysisen kontaktin muodoilla on tehtävänä – esimerkiksi olalle taputus voi olla sekä mukavaa että motivoivaa. Koskettamisesta ei saakaan tulla tabu urheilun piirissä. Myöskin asiallinen ja avoin seksuaali- ja ihmissuhdekasvatus ja tiedonjakaminen kuuluvat hyvään valmennukseen ja liikuntakasvatukseen. Aikuisen tuleekin tunnistaa, milloin on kyse asiallisesta käytöksestä ja milloin esimerkiksi seksuaalisuuteen tai sukupuoleen kohdistuvat kommentit eivät ole hyvien käytöstapojen mukaisia. Asiattomalla käytöksellä voi olla vahingollisia seurauksia sen kohteelle, ja etenkin lapsen ja nuoren kehitykselle.

SUOSITUKSIA URHEILUSSA TOIMIVILLE AIKUISILLE HÄIRINNÄN EHKÄISYYN

Alla olevien suositusten tarkoituksena on auttaa aikuista tunnistamaan, miten häirintää ehkäistään käytännössä urheilutoiminnassa. Aikuinen käsittää näissä ohjeissa kaikki liikunnan ja urheilun parissa toimivat mukaan lukien aikuiset kanssaurheilijat.

1. Luodaan sellainen ilmapiiri ja ympäristö, jossa urheilija tuntee ruumiillisen koskemattomuutensa, itsemääräämisoikeutensa ja liikkumisensa turvatuksi.

Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yhteisesti sovitut säännöt ovat kaikilla tiedossa, vaikeistakin asioista on mahdollisuus puhua ja esittää avoimesti mielipiteitään, ja urheilijaa kuunnellaan ja hänet otetaan vakavasti. Lisäksi esimerkiksi lajeissa, joissa valmentaja koskettaa urheilijaa suorituksen avustamisen vuoksi, valmentaja sanoittaa sen miksi koskee ja urheilijalla on mahdollisuus kieltäytyä.

2. Pidättydytään kaikesta sellaisesta toiminnasta tai kohtelusta, joka loukkaa urheilijan ihmisarvoa eikä udella urheilijan yksityiselämästä.

Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aikuinen kunnioittaa urheilijan yksityiselämää ja kysyy vain yhteisesti sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi välttämättömistä yksityisasiasta.

3. Puututaan urheilijoiden välisiin sanallisiin seksuaalissävytteisiin yksityisyyden loukkauksiin ja pidättydytään niistä itse.

Tässä ovat kyseessä seksuaalissävytteiset kommentit ja vihjailut, kuten

- asiattomat ja törkeät huomauttelut ja nimittelyt
- kaksimieliset vitsit sen varjolla, että ”huumorissa kaikki on sallittua”
- kysymykset urheilijan intiimeistä ihmissuhteista tai seksielämästä

Myös urheilijoiden väliset rituaalit, kuten uusien ryhmän jäsenten ”kastaminen”, voivat olla nöyryyttäviä ja jopa häirintää.

4. Kaikissa valmennus- tai ohjaustilanteissa, kilpailuissa ja matkustettaessa aikuinen käyttäytyy hienotunteisesti ja kunnioittavasti urheilijaa kohtaan.

Tässä tarkoitetaan sitä, että aikuiset antavat myös lapsille ja nuorille rauhan olla keskenään pukuhuoneissa ja majoitustiloissa, sikäli kun lapset ja nuoret voivat niissä omatoimisesti toimia. Toiminnassa mukana olevat aikuiset majoittuvat mahdollisimman varhain erilleen urheilijoista, eikä aikuinen ole koskaan yksin valvomassa lasten- tai nuorten nukkumistiloja, vaan paikalla on aina vähintään kaksi aikuista. Huomioitavaa on myös, että aikuistuva ja itsenäistyvä nuori kokee usein tietyssä iässä valtasuhteen ongelmalliseksi erityisesti, jos valta-asemassa (esim. valmentajana) on oma vanhempi. Hienotunteinen ja kunnioittava käyttäytyminen urheilijaa kohtaan koskee myös liikuntapaikkoja ylläpitäviä ja hoitavia ammatti-ihmisiä, kuten lääkintä-, siivous- ja valvontahenkilökuntaa, joiden tulee toimia ammattieettisten periaatteiden mukaan.

5. Urheilijaa ei saateta sellaisen mielikuvan valtaan, että häneltä odotettaisiin tai vaadittaisiin seksuaalisia tekoja vastapalveluksi jostakin aikuisen tekemästä palvelusta.

Tässä on huomioitava, että idolirakastuminen kohdistuu usein aikuiseen. Aikuisen tulee tietää vastuunsa myös siinä tilanteessa, kun nuori urheilija ihastuu valta-asemassa olevaan aikuiseen. Aikuisen tulee asettaa ystävällisesti rajat nuoren käyttäytymiselle. Aikuinen voi esimerkiksi todeta, että ihastuminen on normaalia, olen sinun valmentajasi ja meillä voi olla vain valmennussuhde.

6. Aikuisen vastuulla on pidättyytyä toimimasta etenkin nuoren puolelta tulevien seksuaalissävytteisten ehdotusten mukaisesti.

Hienotunteinen ja kunnioittava käyttäytyminen urheilijaa kohtaan koskee myös liikuntapaikkoja ylläpitäviä ja hoitavia ammatti-ihmisiä, kuten lääkintä-, siivous- ja valvontahenkilökuntaa, joiden tulee toimia ammattieettisten periaatteiden mukaan.

7. Pidättydytään kaikesta mahdollisista urheilijaan kohdistuvista seksuaalisen vallankäytön muodoista ja/tai häirinnästä.

Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aikuinen ei tyydytä urheilijan kautta omia seksuaalisia tai aggressiivisia tarpeita tai luo seksuaalisesti latautunutta ilmapiiriä.

8. Urheilijaa ei kosketa tavoilla, jotka voidaan tulkita jommankumman näkökulmasta seksuaaliseksi tai eroottiseksi.

Tällaista on esimerkiksi se, että kosketaan tarkoituksellisesti (tai pannaan toinen koskemaan) sukuelimiä, takamusta tai rintoja. Urheilija voi kokea myös muun muassa seuraavalliset tilanteet epämiellyttäviksi:

- kohtuuttoman pitkäkestoinen kättely tavattaessa tai erottaessa
- aikuinen menee hyvin lähelle tai nojaa/painautuu urheilijaa vasten.

9. Aikuinen ei luo seksisuhdetta lapsen tai nuoren kanssa.

Tällä tarkoitetaan sitä, että yhdyntä ja seksuaaliset teot aikuisen ja nuoren urheilijan välillä katsotaan seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Aikuisen seksisuhde alle 16-vuotiaan kanssa on aina rikos. 18 vuoden suojaikäraja suojaa lasta ja nuorta luottamussuhteessa tai auktoriteettiasemassa tapahtuvilta seksuaalisilta teoilta tai yhdynnöiltä. Henkilöitä, jotka ovat luottamussuhteessa tai auktoriteettiasemassa ovat esimerkiksi lapsen tai nuoren opettaja, harraste- tai muu ohjaaja, valmentaja tai avustaja. ELL valmentaja ei saa alkaa seksisuhdetta alle 18-vuotiaan valmentamansa urheilijan kanssa, koska on tähän nähden auktoriteettiasemassa. Poikkeuksena näistä ikärajoista on iältään tai kehitykseltään lähellä toisiaan olevien nuorten väliset seksisuhteet silloin, kun kyseessä on molemminpuolinen suostumus.

AIKUISTEN VALMENTAJIEN JA NUORTEN URHEILIJOIDEN VÄLISISTÄ SEURUSTELUSUHTEISTA

Lailliset raamit aikuisten ja nuorten välisiin suhteisiin

Jos aikuinen on alle 16-vuotiaan kanssa seksisuhteessa, kyseessä on aina rikos. Vastuu on aina aikuisella, vaikka nuori olisi itse ollut aloitteellinen.

Aikuisen valmentajan ja alle 18-vuotiaan valmennettavan välinen seksisuhde on rikos. Poikkeuksena tästä on ikäta-soltaan toisiaan lähellä olevat henkilöt. 18 vuoden suo-ja-ikäraja suojaa lasta ja nuorta luottamussuhteessa tai auk-toriteettiasemassa tapahtuvilta seksuaalisilta teoilta tai yhdynnöiltä. Henkilöitä, jotka ovat luottamussuhteessa tai auktoriteettiasemassa ovat esimerkiksi lapsen tai nuoren opettaja, harraste- tai muu ohjaaja, avustaja tai valmentaja.

Jos on syytä epäillä seksuaalirikosta, on asian tutkiminen jätettävä aina poliisille. Jos valmennettava on täyttänyt 18 vuotta, hän päättää rikosilmoituksen tekemisestä itse, vaikka hän olisi ollut tekohetkellä alaikäinen.

Jos on epäilyks alle suojaikäisen seksuaalisesta hyväksikäy-töstä, tulee asiasta ilmoittaa aina poliisille ja ohjata mo-lempia osapuolia keskusteluavun piiriin. Alaikäisen osalta avun hakemisen vastuu on vanhemmilla, täysi-ikäisen osalta vastuu on henkilöllä itsellään. Joukkueen johdon ja valmentajan tulee kertoa täysi-ikäiselle keskusteluavusta ja rohkaista avun hakemiseen.

Valmentajan kanssa seksisuhteessa oleva nuori ei välttä-mättä itse näe suhdetta hyväksikäyttösuhteena ja voi siksi vastustaa rikos- ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Yli 18-vuotiaan urheilijan ja valmentajan väliseen seuruste-lusuhteeseen ei ole laillista estettä. Seurustelu voi kuiten-kin aiheuttaa ongelmia esimerkiksi ryhmädynamiikassa tai valmennuksen tasavertaisuudessa.

Vanhempien rooli

Nuorten aikuistumiseen, ensimmäisiin seurustelusuh-teisiin ja seksuaalisuuteen liittyä usein vanhempia askarruttavia kysymyksiä. Tilanteet panevat miettimään omaa suhtautumista lasten varttumiseen ja itsemäärää-misoikeuteen. Vastoin nuorten omia käsityksiä monen vanhemman mielestä 16-vuotias ei ole kypsä päättämään seurustelustaan ja seksisuhteistaan itsenäisesti.

Varsinkin seurustelukumppaneiden suuri ikäero aiheuttaa usein huolta nuoren vanhemmille. Erityisesti näin voi olla samaa sukupuolta olevien seurustelun alkaessa, koska useimmiten vasta silloin vanhemmille selviää oman lapsen seksuaalinen suuntautuminen, jota ei ole aina helppoa hy-väksyä. Nämä huolenaiheet eivät ole vain liikunnan ja urhei-lun maailmaan kuuluvia vaan yleisiä kaikilla elämänaloilla.

Vanhempien mahdollisuudet puuttua nuorten seurus-telusuhteisiin kaiken kaikkiaan ovat rajalliset. Jos asia aiheuttaa huolta, ahdistusta, pelkoa, masennusta tai toimintakyvyttömyyttä perheenjäsenissä, on syytä hakea myös ammatillista apua jaksamisen tueksi, kuten mistä tahansa muustakin syystä.

Valmentajan rooli

Ohjaajan ja valmentajan suhde nuoreen urheilijaan on aina valtasuhde. Valmennussuhteet ovat usein läheisiä, luotta-muksellisia ja emotionaalisesti latautuneita. Harjoittelu ja valmentautuminen ovat lapselle ja nuorelle nopean kehi-tyksen aikaa, ja he ovat usein valmiita tekemään kaikkensa onnistuakseen suorituksissaan. Asiantuntemuksella ja vallalla on urheilussa vahva yhteys, joten nuoret saattavat kunnioittaa valmentajan kaikkia ehdotuksia ja määräyksiä kritiikittä. Valmennussuhteisiin voi sisältyä myös runsaasti riippuvuutta, joka saattaa estää nuoren kasvua terveeseen itsenäisyyteen ja aikuisuuteen.

Valtasuhteessa aikuinen ohjaaja tai valmentaja voi tie-toisesti tai tiedostamattaan käyttää auktoriteettiaan ja/tai valmennussuhteessa syntynyttä tunnesidettä hyväkseen ryhtyessään nuoren valmennettavan kanssa seurustelusuhteeseen. Nuori henkilö ei aina pysty itse tun-nistamaan valta-aseman ja vaikutusvallan väärinkäytöstä hyväksikäyttönä kuin ehkä jälkepäin.

Nuoren idolirakastuminen kohdistuu usein aikuiseen. Aikuisen tulee tietää vastuunsa myös siinä tilanteessa, kun nuori urheilija ihastuu valta-asemassa olevaan aikuiseen – valmentajaan, ohjaajaan, urheilujohtajaan jne. Aikuisen tulee asettaa ystävällisesti rajat nuoren käyttäytymiselle. Aikuisen vastuulla on siis myös pidättäytyä toimimasta nuoren puolelta tulevien seksuaalissävyytteisten ehdotus-ten mukaisesti.

Seuran rooli

On tärkeää, että seurassa uskalletaan puhua vaikeistakin asioista. Tällainen ilmapiiri ehkäisee valta-aseman väärinkäyttöä ja häirintää parhaiten. Ennen valmennus- tai ohjaussuhteen alkua luodaan pelisäännöt yhdessä vanhempien kanssa. Keskustelun kautta löydetään kaikille sopiva tapa toimia yhdessä.

Valmentajan ja urheilijan välisistä seurustelusuhteista olisi tärkeää pystyä keskustelemaan avoimesti. Pelisäännöissään seura arvioi, hyväksytäänkö seuran toiminnassa yhdistetyt seurustelu- ja valmennussuhteet silloinkaan, kun nuorempi osapuoli on yli 18 vuotias. Seuran on tärkeä keskustella ja saattaa kaikkien tietoisuuteen valmentajan ja urheilijan välisen seurustelusuhteen mahdolliset vaikutukset eri osapuolille.

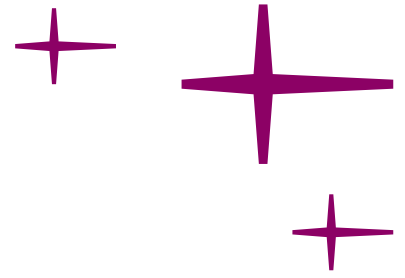
Vastuu epäeettisen toiminnan lopettamisesta on aina ensisijaisesti seuran johdolla eli niillä henkilöillä, jotka ovat sallineet valmennussuhteen jatkua – joskus jopa lukuisista väärinkäytöksistä ja valituksista huolimatta.

Seura ei voi estää valmentajan ja urheilijan seurustelusuhtetta, mikäli molemmat osapuolet ovat täysi-ikäisiä. Sen sijaan seura voi ja sen tulisi estää kyseisen henkilön toimiminen valmentajana, jos seurustelusuhde heikentää valmentajan uskottavuutta seuran, joukkueen tai perheen kannalta.

Lähes samanlainen asetelma syntyy silloin, jos joukkueen vanhemmat urheilijat tai yksilölajeissa vanhemmat ja mahdollisesti jo menestystä saaneet yksilöurheilijat muodostavat parisuhteita selvästi itseään nuorempien täysi-ikäisten urheilijoiden kanssa.

Näissä tapauksissa eri tahoilta saatava tieto on usein erilaista. Ristiriitatilanteissa joudutaan hakemaan selvyyttä ja ratkaisua aina varsin laajan selvityksen kautta ja siksi on tärkeää, että kuullaan kaikkia osapuolia erikseen tasapuolisesti ja puolueettomasti.

4. Rikoslaki ja vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen apuna ennaltaehkäisyssä

Kun puhutaan sukupuoleen perustuvasta ja seksuaalisesta häirinnästä, puhutaan usein sellaisista tilanteista, joissa ei ole kysymys rikoksesta vaan asiattomasta käytöksestä. Vakavimmillaan häirintä voi kuitenkin ylittää myös rikoksen rajat. Urheilutoiminnassa mukana olevien aikuisten on syytä olla tietoinen seksuaalirikoslaista ja olla yhteydessä poliisiin epäilyjen herätessä. On tärkeää ymmärtää, että jos kyseessä on epäily seksuaalirikoksesta, tutkintaa tekee aina poliisi, ei seuratoimihenkilöt.

Laki antaa myös mahdollisuuksia etenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan häirinnän ennaltaehkäisyyn. Urheilutoiminnan järjestäjällä on mahdollisuus selvittää sekä työsuhteessa olevien että vapaaehtoisten rikostausta lasten ja nuorten toiminnassa mukana olevien osalta.

- Tasa-arvolaki
- Rikoslaki
- Laki lasten kanssa työskentelevien työskentelevien rikostaustan selvittämisestä
- Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä

Lait löytyvät osoitteesta finlex.fi

Vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen

Suomessa on ollut vuodesta 2003 voimassa laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. Se koskee lasten parissa työ- ja virkasuhteessa tehtävää työtä. Laki velvoittaa työnantajan tarkistamaan työntekijän rikostaustan laissa mainituissa tilanteissa. Toukokuussa 2014 tuli voimaan laki myös lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Se koskee lasten parissa tehtävää vapaaehtoistyötä. Se antaa toiminnan järjestäjälle, kuten urheiluseuralle, mahdollisuuden tietyn edellytyksin selvittää vapaaehtoisen rikostausta. Kaikista vapaaehtoisista ei kuitenkaan tarvitse pyytää rikosrekisteriotetta.

Toiminnan järjestäjän pitää arvioida, mitkä vapaaehtois-tehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan henkilön rikostausta on syytä selvittää.

Lain tarkoituksena on turvata lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä suojella lasta seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja riistolta, kuten myös muulta vakavalta väkivalta-rikollisuudelta ja houkuttelulta päihteiden käyttöön. Lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistetään parhaiten toimintatapoja kehittämällä ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen on vain täydentävä, lasten turvallisuutta varmistava, toimenpide. Sillä pyritään estämään sellaisten henkilöiden toimiminen lasten parissa vapaaehtoisena, jotka ovat aiemmin syyllistyneet lasten turvallisuutta vaarantaviin seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikoksiin. Tietoisuus siitä, että rikostausta voidaan selvittää, auttaa ehkäisemään ongelmia.

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän pitää olla rekisteröity yhdistys tai säätiö, muu rekisteröity yhteisö tai yksityinen elinkeinonharjoittaja, jotta sillä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostaustaa. Toiminnan järjestäjä voi saada vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen vain, jos vapaaehtoinen on antanut kirjallisen suostumuksensa otteen hakemiseen.

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä hakee rikosrekisteriotetta kirjallisesti. Oikeusrekisterikeskuksen verkkosivulta www.oikeusrekisterikeskus.fi/lomakkeet löytyy tulostettava ja sähköisesti täytettävä hakulomake. Otteen voi myös tilata täyttämällä ja lähettämällä sähköisen hakemuksen Suomi.fi-palvelun kautta ja liittämällä mukaan vapaaehtoisen suostumus. Oikeusrekisterikeskus suosittelee sähköistä hakemista Suomi.fi-palvelun kautta. Otetta ei voi tilata puhelimitse.

Otteen vastaanottaa ja tarkistaa toiminnan järjestäjän puolesta sellainen henkilö, joka on päättämässä, annetaanko vapaaehtoiselle kysymyksessä oleva tehtävä vai ei. Otteelta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista kenellekään muulle, ei toiminnan järjestäjän toiminnassa mukana olevalle eikä ulkopuoliselle. Henkilöllä on vaitiolovelvollisuus.

5. Toimintaohjeet – mitä sitten, jos häirintää tapahtuu?

PUUTTUMINEN HÄIRINTÄÄN – YLEISOHJEET

Näissä yleisohjeissa on kuvattu häirintätapauksiin puuttumista urheiluseuran tai muun toiminnanjärjestäjän taholta.

SEURAN TOIMENPITEET, KUN EI OLE SYYTÄ EPÄILLÄ RIKOSTA:

Seura...

- suhtautuu vakavasti häirintää koskevaan yhteydenottoon
- valitsee vastuuhenkilöt, jotka vievät asiaa eteenpäin
- toimii nopeasti ja johdonmukaisesti
- keskustelee asiasta kaikkien asianosaisten kesken neutraalisti – eli ei johdattele keskustelua tiettyyn suuntaan
- poistaa epäillyn kaikista seuran tehtävistä sisäisen tutkinnan ajaksi
- viestii asiasta yhteistyössä liiton kanssa
- valistaa koulutuksissa ja vanhempanailloissa häirinnän ehkäisystä ja toiminnasta mahdollisissa häirintätapauksissa.

SEURAN TOIMENPITEET, KUN ON EPÄVARMAA, ONKO SYYTÄ EPÄILLÄ RIKOSTA:

Seura...

- konsultoi asiassa poliisia

SEURAN TOIMENPITEET, KUN ON SYYTÄ EPÄILLÄ RIKOSTA:

Seura...

- ilmoittaa rikosepäilystä välittömästi poliisille ja lastensuojeluviranomaiselle

Seura,
huolehdi kriisiviestinnästä
häirintäepäilyiden
tai tapausten tullessa julki!

TOIMITAAN ENNALTA SOVITTUJEN TOIMINTAPERIAATTEIDEN MUKAAN

Ikävissäkin tapauksissa on helpompi edetä, kun toimintatavat on yhteisesti sovittu ja ne ovat kaikkien tiedossa. On erittäin tärkeää, että kaikki tietävät, keneen voi olla yhteydessä.

TARKISTETAAN HUOLELLISESTI KAIKKI VALITUKSET JA EPÄILYT

Kaikkiin valituksiin ja epäilyihin tulee aina suhtautua vakavasti. Kenenkään kokemusta ei saa vähätellä.

ILMOITETAAN RIKOSEPÄILYSTÄ VÄLITTÖMÄSTI POLIISILLE JA LASTENSUOJELUVIRANOMAISELLE

Jos on syytä epäillä, että kysymyksessä on rikos eli rikoslaisissa mainittu teko, on asiasta ilmoitettava viipymättä poliisille, sekä lasten ja nuorten kohdalla lastensuojeluviranomaiselle ja vanhemmille. Lastensuojeluilmoitus tehdään aina ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon. Kiireellisissä tilanteissa, tai virka-ajan ulkopuolella, ilmoitus voidaan tehdä sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen (112). Jos tilanne on kiireellinen, eikä lapsen asuinkuntaa tai kunnan lastensuojelun yhteystietoja ole mahdollista saada selville, voi soittaa hätänumeroon 112.

HYÖDYNNETÄÄN POLIISIN ASIAANTUNTEMUSTA

Kun on epävarma, onko syytä epäillä rikosta, konsultoidaan asiassa poliisia.

TOIMITAAN LASTEN JA NUORTEN EDUN MUKAISESTI

Mikäli aikuisen käyttäytyminen lasta tai nuorta kohtaan on epäasiallista, asiaan puututaan heti. Jos kyseessä on epäily häirinnästä tai hyväksikäytöstä, mahdollisen uhrin ja tekijän välinen kanssakäyminen katkaistaan, kunnes asia on selvitetty.

VIESTITÄÄN SELVÄSTI JATOTUUDENMUKAISESTI

Varmistetaan, että kaikkia osapuolia (mahdollista epäiltyä, uhria ja alaikäisen ollessa uhrina myös vanhempia) kuullaan huolellisesti tapahtuneesta. Huolehditään siitä, että kaikki osapuolet tietävät, miten asian käsittely etenee ja mitä on tehty – onko esimerkiksi tehty ilmoitus lastensuojeluviranomaiselle ja poliisille. Alaikäiseen kohdistuneessa seksuaalirikoksessa, tai sen epäilyssä, on aina tehtävä molemmat ilmoitukset. Ulospäin viestittäessä huolehditaan sekä mahdollisen uhrin että tekijän oikeusturvasta.

PUUTTUMINEN HÄIRINTÄÄN – MITÄ ERI TILANTEISSA KANNATTAA TEHDÄ?

Alla olevissa kolmessa vakavuudeltaan eritasoisessa esimerkkitalanteissa kuvataan keinoja, joilla urheilun piirissä toimiva aikuinen voi puuttua häirintään. Esimerkeissä mainittujen ammattiasiantuntijatahojen yhteystiedot löytyvät oppaan lopusta.

1. Henkilö käyttäytyy epäasiallisesti

On tärkeää katkaista vääristynyt tai asiaton käyttäytyminen. Aina on mahdollista, että kysymys on myös väärinymmärryksestä, mutta silti on oikein puuttua asiaan. Se on osoitus vastuunotosta ja välittämisestä. Epäasiallisesta käytöksestä voi olla kyse, jos esimerkiksi valmentaja kyselee intiimeistä asioista.

Tee näin:

- *Ota asia mahdollisimman pian puheeksi tekijän kanssa.*
- *Ota yhteys vanhempiin lapsen tai nuoren ollessa kyseessä.*
- *Ole yhteydessä seuran puheenjohtajaan tai muuhun seuran eettisestä toiminnasta vastaavaan henkilöön.*

2. Epäily seksuaalirikoksesta

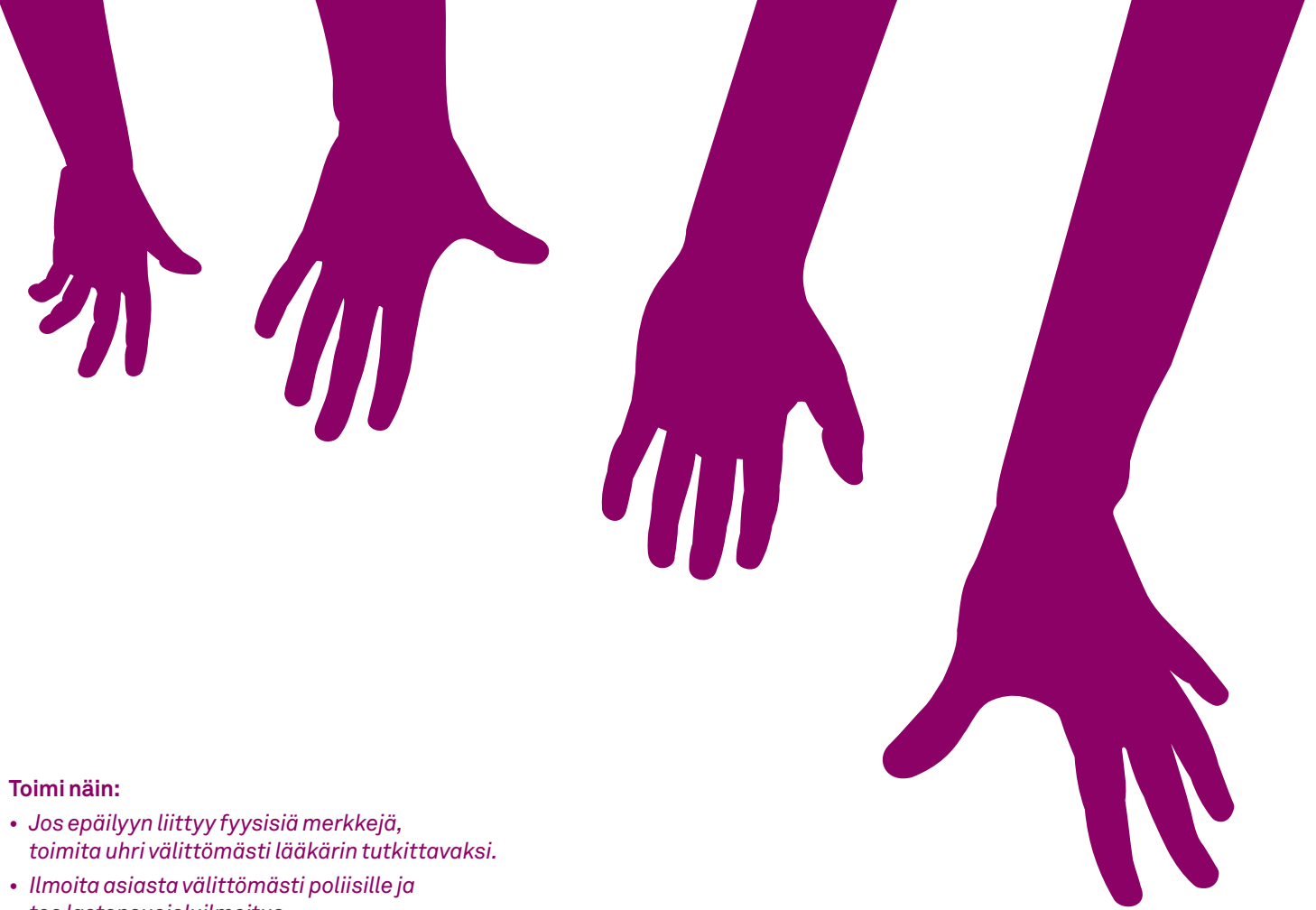
On hyvä selvittää syyt, miksi jonkun toiminnassa olevan henkilön käytös muuttuu huomattavasti aiemmasta. Aikuisilta asiaa kannattaa kysyä suoraan – antaa mahdollisuus kertoa. Kertominen tuskin on aikuisellekaan helppoa. Lasten ja nuorten kanssa tilanne on vieläkin haastavampi. Lapsi tai nuori saattaa kertoa omalla tavallaan joko epäsuorasti tai suoraan häirinnästä. On tärkeää keskustella neutraalisti, ei johdattelevasti.

Esimerkki lapsen tai nuoren epäsuorasta viestistä:

Lapsella tai nuorella on psykosomaattisia oireita ja kiputiloja, jotka eivät liity suoraan lajin vaatimuksiin. Hän saattaa kärsiä esimerkiksi unettomuudesta, keskittymiskyvyn puutteesta, huonosta itseluottamuksesta ja suoriutua harjoituksissa ja kilpailuissa huonommin kuin aiemmin. Hän saattaa yrittää välttää kahdenkeskisiä tilanteita aikuisen kanssa.

Lapsi tai nuori kertoo suoraan häirintäongelmista urheilun piirissä:

”Kun epäonnistumme pelissä, rangaistuksena on istua valmentajamme sylissä. Hän koskettelee meitä etovasti ja käyttäytyy kauhealla tavalla. Eilen meillä oli pikajuoksuharjoitus, jossa viimeiseksi tullut joutui istumaan valmentajan sylissä, joten kaikki me juoksimme kuin henkemme edestä...”

Toimi näin:

- Jos epäilyyn liittyy fyysisiä merkkejä, toimita uhri välittömästi lääkärin tutkittavaksi.
- Ilmoita asiasta välittömästi poliisille ja tee lastensuojeluilmoitus
- Lapsen tai nuoren ollessa uhrina, ota yhteys hänen vanhempiinsa.
- Vastuu epäilyn selvittämisestä on lastensuojeluviranomaisella ja poliisilla.

Lapsiin tai nuoriin kohdistuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä on säädetty rikoslain 20 luvussa.

Havainnontekijä, jos käsityksesi mukaan teko tai sen yritys täyttää rikoslain kuvaukset, ota viipymättä yhteys poliisiin ja lasten ollessa kyseessä lastensuojeluviranomaiseen.

Seksuaalirikoksen uhrilla on oikeus oikeusavustajaan valtion varoista tuloihin ja varallisuuteen katsomatta.

Havainnontekijä, sinun ei tarvitse päähkäillä tai hoitaa tilannetta yksin. Keskustele tilanteesta välittömästi neuvoa antavan vaitiolovelvollisen ammattiasiantuntijan tai mahdollisesti myös kollegasi kanssa. Ammattiasiantuntemusta löytyy esimerkiksi oppaan lopussa mainituista tahoista. Muista, että mikään kysymys tai havainto ei ole liian pieni tai vähäpätöinen.

HÄIRINTÄÄ KOSKEVAN TIEDOTTEEN ELEMENTTEJÄ

Seuraavassa on yleisiä elementtejä häirintää koskevan tiedotteen laatimiseen. Sisäinen ja ulkoinen tiedote laaditaan tapauskohtaisesti ja tarkastetaan kaikkien asianosaisten kesken.

On erinomaista, jos seura tai järjestö on ennalta varautunut kriisin mahdollisuuteen ja laatinut ohjeet tyypillisiä kriisitilanteita varten. Kriisissä on kolme toisiinsa liittyvää periaatetta: nopeus, vilpittömyys ja pyrkimys vuoropuheluun kriisin osapuolten kanssa.

Mitä on tapahtunut?

- Seurassa on ilmennyt epäily nuoreen/nuoriin kohdistuneesta seksuaalisesta tai sukupuoleen perustuvasta häirinnästä.
- Mikäli luontevaa, ilmaistaan missä yhteydessä häirintää on tapahtunut
- Häirintätapaus saatettiin seuran johdon tietoon viikon ... alussa.
- Asianosaisten mukaan häirintää voi kuvailla ... (esim. asiattomaksi kosketteluksi ja nuorille sopimattomiksi puheiksi tai vakavaksi hyväksikäytöksi esim. raiskauksen ollessa kyseessä).

Miten on toimittu?

Seuran johto on toiminut asiassa nopeasti:

- Seuran vastuuhenkilöt ovat tavanneet nuoret ja heidän perheensä ja ohjanneet heitä asian hoitamisessa viranomaisten suuntaan.
- Vanhemmat ovat vieneet tapauksen lastensuojelu- viranomaisten hoidettavaksi.
- Mikäli palkkasuhteessa oleva työntekijä saa tietoonsa alaikäiseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta (tai väkivaltarikoksesta) tai sen epäilystä, on työntekijän lain mukaan tehtävä rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus.
- Seuran vastuuhenkilöt ovat olleet yhteydessä häirinnästä epäiltyyn henkilöön. Hänet on suljettu seuran toiminnasta toistaiseksi.

Lajiliiton toimenpiteet nyt:

- Sulkenut henkilön liiton toiminnasta toistaiseksi
- Antanut täyden tukensa seurajohdolle asian hoitamisessa ja kiittää seuraa tapauksen nopeasta hoitamisesta
- Lajiliiton aiemmat ennaltaehkäisevät toimenpiteet: jakanut Lupa välittää – lupa puuttua -häirintäoppaan kaikille jäsenseuroilleen ja käsittelee häirintää ohjaaja- ja valmentajakoulutuksissa
- Seura ja liitto päättävät jatkotoimenpiteistään viranomaiskäsittelyn jälkeen

Häirinnän yleisyys (ilmiön suhteellistaminen)

- Kaikessa jokapäiväisessä toiminnassa, jossa ollaan yhdessä lasten ja nuorten kanssa, ilmenee myönteisten asioiden lisäksi myös kielteisiä ilmiöitä – myös liikunnassa ja urheilussa

Liiton ja seuran suhtautuminen häirintään

- Liitto ja seura eivät hyväksy häirintää missään muodossa.
- Urheiluelämä on laajemminkin ottanut kantaa häirintään Reilussa Pelissä, liikunnan ja urheilun eettisissä ihanteissa ja tavoitteissa. Sen mukaan liikuntaorganisaatioissa ei hyväksytä sukupuoleen perustuvaa tai seksuaalista häirintää tai hyväksikäyttöä missään muodossa.

Luottamuksellisuus

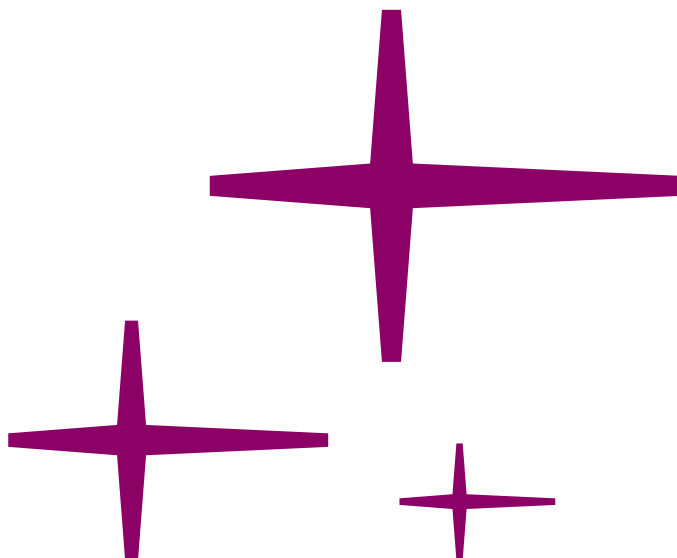
- Nuorten ja heidän perheidensä suojelemiseksi ja häiriötömän viranomaiskäsittelyn varmistamiseksi henkilöiden nimiä ei voida julkistaa. Lastensuojelu- ja rikosilmoitusasioista on tiukat vaitiolosäädökset.
- Tiedotteen vastaanottajia pyydetään ohjaamaan kaikki mahdolliset tiedustelut osoitetuille vastuuhenkilöille.

Vinkkejä kriisiviestintään löytyy

Urheiluseuran viestintäoppaasta:
www.olympiakomitea.fi/materiaalipankki/

Lisätietoja:

Esim. seuran puheenjohtaja XX, yhteystiedot
Esim. järjestön toiminnanjohtaja YY, yhteystiedot

Esimerkki seuran ja liiton nopeasta ja avoimesta toiminnasta häirintätapauksessa

SEURAN NOPEA PUUTTUMINEN

- seuran toimija käyttäytyy häirintään viittaavalla tavalla nuoria urheilijoita kohtaan
- vanhemmat huolestuvat, kun nuoret eivät yhtäkkiä halua mennä harjoituksiin, jolloin nuoret kertovat häirinnästä
- vanhemmat ottavat yhteyttä seurajohtoon
- yhteydenotto dokumentoidaan kirjallisesti
- seurajohto valitsee heti vastuuhenkilöt, jotka paneutuvat asiaan ja vievät asiaa eteenpäin
- seuran vastuuhenkilöt keskustelevat asiasta välittömästi nuorten ja heidän perheidensä kanssa ja ovat yhteydessä viranomaisiin
- seuran vastuuhenkilöt keskustelevat asiasta epäillyn henkilön kanssa
- seuran vastuuhenkilöt sulkevat häirinnästä epäillyn henkilön seuran toiminnasta asian tutkinnan ajaksi (= lapset turvaan)
- seuran vastuuhenkilöt ottavat yhteyttä lajiliiton toiminnanjohtajaan
- seurassa etukäteen määritelty elin tekee päätökset kurinpidollisista toimenpiteistä

YHTEISTYÖ LIITON KANSSA

- seuran yhteydenoton jälkeen lajiliiton toiminnanjohtaja tiedottaa asiasta liiton puheenjohtajaa, ja he päättävät epäillyn henkilön sulkemisesta liiton alaisesta toiminnasta toistaiseksi käsittelyn ajaksi
- liiton tj informoi liittohallitusta ja liiton henkilöstöä tilanteesta
- liitto on jakanut Lupa puuttua – lupa välittää -oppaan kaikkiin seuroihin kaksi vuotta aiemmin
- liitto on nostanut tietoisuutta asiasta koulutustoiminnassaan
- seura ja lajiliitto päättävät jatkotoimenpiteistään asian viranomaiskäsittelyn jälkeen.
”Lajiliiton esimerkki on tärkeä. Jos liitto hyssytte lee asiaa, seurassakin hyssytellään helposti.”

TIEDOTE YHDESSÄ VALMIIKSI

- liitto ja seura valmistelevat asiasta viestin seuran jäsenistölle
- liitto ja seura sopivat vastuuhenkilöt, jotka vastaavat mahdollisiin yhteydenottoihin seurasta
- samalla sovitaan, millä tavoin median tulee tarvittaessa saada heti perustietoa asiasta
- yhdessä valmisteltu viesti on valmiina mahdollisia yhteydenottoja varten
- yhteystietorekisterit ovat kunnossa

KUINKA LAAJASTI TIEDOTETAAN TILANTEESTA TIEDOTTEELLA?

Tiedotteen jakelua koskeissa keskusteluissa jouduttiin pohtimaan mm. seuraavia näkökohtia:

Vaihtoehto 1:

Tiedote kaikille yhteisön jäsenille heti ensimmäisessä vaiheessa

Laajan tiedottamisen etuna nähtiin avoimen toiminnan toteuttaminen sekä se, että viesti menee mahdollisesti heti eteenpäin halutussa muodossa. Mahdollisina uhkina taas nähtiin se, että tiedote herättää epävarmuutta muissa vanhemmissa, lapset tunnustetaan, media herää ja uutisoi epäasiallisesti, seura saa kohtuuttomasti lokaa tai epäilty tuomitaan kesken tutkinnan.

Vaihtoehto 2:

Ei laajaa tiedottamista heti ensimmäisessä vaiheessa

Tässä vaihtoehdossa mahdollisena uhkana nähtiin se, että viesti nousee esiin keltaisessa lehdistössä. Seura päätyi laajaan tiedottamiseen, sillä se halusi toimia avoimesti, vilpittömästi ja keskustelevasti, lisätä vanhempien tietoa toiminnan turvallisuudesta sekä ehkäistä huhujen, salailuepäilyjen ja virheellisten tietojen leviämistä. Seuran mukaan vanhempien kuuluu tietää ja luottaa, että seura toimii oikein ja että lapset voivat harrastaa edelleen turvallisesti seurassa.

KESKUSTELUTILAISUUS SEURAN JÄSENISTÖLLE

- viikon sisällä tapahtuneesta liitto ja seura päättävät yhdessä järjestää aiheesta keskustelutilaisuuden seuran jäsenistölle
- tilaisuudella halutaan syventää aiheeseen liittyvää tietoisuutta sekä seuran toimintatapoihin liittyvää keskustelua halukkaiden kanssa
- liitto lähettää kutsun, tiedotteen ja häirintään puuttumisen oppaan seuran jäsenistölle
- kutsu toimitetaan maanantaina ja tilaisuus järjestetään saman viikon torstaina, millä lyhennetään riskialtista aikaa kutsun ja tilaisuuden välillä (esim. viikonlopputapahtumia)
- tilaisuuteen osallistui n. 20 seuran jäsentä
- alustajina toimivat seuran puheenjohtaja ja liiton toiminnanjohtaja. Alustusten jälkeen seura kävi omaa keskusteluaan tilanteesta.
- tilaisuus rajattiin vain seuran jäsenille, millä turvattiin vanhempien rauha keskustella asioista avoimesti

6. Case -esimerkkejä keskustelujen pohjaksi

Seuraavien tilannekuvausten tarkoituksena on aktivoida liikunnan ja urheilun piirissä toimivia pohtimaan hyvän toiminnan ja häirinnän rajoja sekä tunnistamaan häirinnän erilaisia ilmentymiä.

- Seuraavia kysymyksiä voit soveltaa tapausten tarkastelussa: Onko tilanteessa kysymys häirinnästä? Miksi? Miksi ei?
- Miten tilanteessa kannattaisi toimia?
- Mitä häirinnän kohde, omainen, läheinen ystävä, seuratoveri voi tehdä?
- Kenen puoleen kannattaisi ensimmäiseksi kääntyä asian käsittelyssä?
- Aavistaisitko jotain, jos olisit seuratoveri?
- Aavistaisitko jotain, jos olisit vanhempi?
- Miten itse todennäköisesti reagoisit samanlaisessa tilanteessa?
- Miltä sinusta tuntuisi kertoa kokemastasi häirinnästä seuratoverille?
- Millaisia kuvittelet ensimmäisten seurassa liikkeelle lähtevien huhujen olevan?
- Miten me voimme ennaltaehkäistä tällaisia tilanteita omassa yhteisössämme?

Ajatusvoimistelua

Olemmeko tottuneet epätas-arvoon niin, ettemme osaa aina tunnistaa syrjintää, häirintää tai edes hyväksikäyttöä, eikä näiden kohteeksi joutunutkaan näe ongelmaa, vaan pitää sitä joko "luonnollisena", asiaan kuuluvana tai syyttää tilanteesta itseään?

1. "Seuratoverini sanoo asioista ehkä tarkoittaen ne vitsinä, mutta joskus ne loukkaavat. Hän saattaa sanoa esimerkiksi, että minulla on "liian pienet tissit" tai huomautella muista kehonosistani ja tällä kaikella ei ole mitään tekemistä lajini kanssa".

Peilaa urheilijan kertomaa Lupa välittää – lupa puuttua –oppaan kuvaukseen häirinnän ilmenemisestä (s.4). Häirintä voi olla esimerkiksi vartaloon liittyviä huomautuksia tai halventavia tai seksistisiä vitsejä. Peilaa urheilijan kertomaa myös oppaan suosituksiin häirinnän ennaltaehkäisemiseksi liikunnan ja urheilun piirissä (s. 6-7). Suosituksissa todetaan mm. näin: "Aikuinen pidättäytyy kaikesta sellaisesta toiminnasta tai kohtelusta, joka loukkaa urheilijan ihmisarvoa..." sekä "Aikuinen puuttuu urheilijoiden välisiin sanallisiin yksityisyyden loukkauksiin ja pidättäytyy niistä itse."

2. "Valmentajamme usein katsoo meitä ennen harjoituksia päästä varpaisiin ja sanoo meidän näyttävän hyvältä hymyillen iljettävästi, erityisesti silloin, kun jollain on meikkiä ja normaalista T-paidasta ja trikoista poikkeavaa päällä, kuten toppi".

Peilaa urheilijan kertomaa Lupa välittää – lupa puuttua –oppaan kuvaukseen häirinnän ilmenemistavoista (s. 4). Häirintä voi olla esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevia eleitä tai ilmeitä. Peilaa urheilijan kertomaa myös oppaan suosituksiin häirinnän ehkäisemiseksi liikunnan ja urheilun piirissä (s. 6-7). Suosituksissa todetaan mm. näin: "Aikuinen ei luo seksuaalisesti latautunutta ilmapiiriä."

3. "Valmentajamme ei lähde pukukopista kulumallaan, vaikka alamme vaihtaa vaatteita"

Tilannekuvaus kertoo tarpeesta käydä yhteistä keskustelua erityisesti urheilijoiden käyttämiä tiloja koskien. Hyvän toiminnan ja häirinnän rajojen määrittämisen pohjana voi käyttää Lupa välittää – lupa puuttua -oppaan suosituksia häirinnän ehkäisemiseksi liikunnan ja urheilun piirissä (s. 6-7). Suositusten mukaan "... aikuinen käyttäytyy hienotunteisesti ja kunnioittavasti urheilijaa ja hänen käyttämiään tiloja kohtaan, joita ovat esimerkiksi pukuhuoneet."

4. ”Seurassani on yksi tyyppi, joka lääppii harjoituksissa, aina ikään kuin tahattomasti. Lajissa ollaan lähekkäin, joten ulkopuolisen voi olla vaikea erottaa, milloin asiaan kuuluva kontakti menee kosketteluksi. Itse kyllä tietää koskettamisen tavasta, milloin se liittyy tekniikkaan, milloin ei. Muutama seurakaveri tietää tästä, mutta kukaan ei oikein halua tehdä siitä ns. numeroa. Miten asiasta voisi puhua ilman, että leimataan tiukkapiipoksi?”

Tilannekuvaus kertoo tarpeesta käydä seuran sisäisen keskustelu siitä, millainen fyysinen kontakti on luontaista ja tarkoituksenmukaista lajissa. Hyvän toiminnan ja häirinnän rajojen määrittämisen pohjana voi käyttää suosituksia häirinnän ennaltaehkäisemiseksi liikunnan ja urheilun piirissä. Keskustelun vetäjän on hyvä ottaa esiin mahdollisimman konkreettisia esimerkkejä tilanteista, jotka kuvaavat, milloin asiaan kuuluva kontakti menee epäasialliseksi kosketteluksi.

Suosituksissa todetaan mm. näin: ”Aikuinen ei saa koskea urheilijaa tavoilla, jotka voidaan kohtuudella tulkita jommankumman näkökulmasta seksuaalisiksi tai eroottisiksi, kuten esimerkiksi koskea tarkoituksellisesti sukuelimiä, takamusta tai rintoja.”

Samassa yhteydessä on syytä sopia, miten kuka tahansa toimintaan osallistuva voi ottaa häirintäkokemuksen esiin joko suoraan kyseisen henkilön kanssa tai nimettömästi yhteisesti sovitun yhteyshenkilön kautta.

5. ”Valmentajani piti alusta lähtien minusta hyvää huolta. Tunsin itseni aivan erityiseksi hänen ohjauksessaan. Se oli imartelevaa. Tietyt rajat alkoivat kuitenkin vähitellen ylittyä hänen käytöksessään minun suhteeni. En kuitenkaan osannut ”ei”. Se tuntui jotenkin väärältä, kun hän oli ollut niin hyvä minulle. Aloin ahdistua hänen läheisyydestä ja rupesin välttelemään kahdenkeskisiä tilanteita hänen kanssaan. Eniten pelkäsin, joudunko ulos valmennusryhmästä, jos vastustelen lähentelyjä toden teolla.”

Tässä casessa nousee esiin valmennussuhteeseen liittyvä huolenpidon kulttuuri, johon liittyy toisinaan valtasuhteen väärinkäyttöä. Valmennussuhde voi olla perheenomainen suhde; valmentaja on kuin isä tai äiti, urheilijat kuin lapsia. Mahdollisista ongelmista on vaikea puhua ”perheen” ulkopuolella, koska urheilijalta oletetaan lojaaliutta. Joskus valmennussuhde on liian suljettu. Ulkopuolisille se saattaa kuitenkin näyttäytyä vain myönteisenä läheisyytenä.

On tärkeää, että urheilijan ympärillä on valmentajan lisäksi muitakin tukihenkilöitä, joiden kanssa hän voi puhua avoimesti. Lupa välittää – lupa puuttua -oppaassa korostetaan, että avoin keskustelu vaikeistakin asioista on tarpeellista eli on tärkeää luoda ilmapiiri, jossa voidaan puhua kaikista asioista.

Ennen valmennus- tai ohjaussuhteen alkua luodaan pelisäännöt yhdessä vanhempien kanssa esimerkiksi oppaan suositusten pohjalta. Tällöin luodaan myös yhteinen käsitys siitä, millainen fyysinen kontakti ja läheisyys on luontaista ja välttämätöntä lajissa.

6. ”Lapseni joutui tuomarin hyväksikäyttämäksi. Monet varoivat tulemasta esiin asian kanssa ja useimmat poliisin kuulustelumatkin vähättelivät asiaa. He halusivat päästä jutusta eroon mahdollisimman nopeasti ja siirtyä elämässä eteenpäin. Luulen, että kyseinen tuomari hakeutui toimintaan voidakseen helpommin päästä nuorten seuraan. Toiminta jatkui niin kauan, että on vaikea uskoa vastuuhenkilöiden olleen asiasta täysin tietämättömiä.”

Tapauskuvaus nostaa esiin tarpeen käsitellä seksuaalisen häirinnän ja seksuaalirikoksiin liittyvää materiaalia kaikkien liikunnan ja urheilun parissa toimivien toimijoiden – myös tuomareiden – parissa.

7. Olet aktiivinen vapaaehtoistoimija ja seuran johtokunnan täysi-ikäinen jäsen. Seuran 14-vuotias lupaa urheilija lähestyy sinua eräässä seuran tapahtumassa ja kertoo olevansa ihastunut sinuun. Urheilija tietää, että olet sinkku ja vihjaa, että on ajatellut seurustelua kanssasi. Seuraavana päivänä hän lähettää sinulle tunteellisen tekstiviestin. Miten toimit?

Tässä casessa nousee esiin idolirakastumisen materiaali. Idolirakastuminen kohdistuu usein aikuiseen. Lupa välittää – lupa puuttua -oppaassa korostetaan, että aikuisen tulee tietää vastuunsa myös siinä tilanteessa, kun nuori ihastuu valta-asemassa olevaan aikuiseen. Aikuisen tulee asettaa ystävällisesti rajat nuoren käyttäytymiselle. Aikuinen voi todeta, että ihastuminen on normaalia, olen sinun valmentajasi ja meillä voi olla vain valmennussuhde.

Oppaan suosituksissa todetaan, että aikuisen vastuulla on pidättäytyä toimimasta nuoren puolelta tulevien seksuaalisävytteisten ehdotusten mukaisesti.

7. Yhteystietoja ja lisätietolinkkejä

Väestöliiton Et ole yksin -palvelu

Maksuttomassa palvelussa on mahdollisuus jutella anonyymisti, jos olet kohdannut seksuaalista häirintää tai muuta epäasiallista käytöstä urheiluharrastuksessa. Soita tai chattaa: www.etoleyksin.fi, puh. 0800 144 644

Väestöliiton nuorten palvelut

www.hyvakysymys.fi/nuoret
www.poikienpuhelin.fi

Raiskauskriisikeskus Tukinainen

Kriisiapua seksuaalisen hyväksikäytön ja väkivallan kysymyksissä. Tukinaiseen voit ottaa sähköisesti ja anonyymisti yhteyttä Nettitukinaisen www.nettitukinainen.fi kautta. Kriisipäivystys, puh. 0800-97899
Juristipäivystys, puh. 0800-97895
www.tukinainen.fi

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

MLL:n päätehtävä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Lasten ja nuorten puhelin, puh. 116 111, mahdollisuus myös chattiin www.nuortennetti.fi/

Kriisikeskus netissä

Tukinet on netissä toimiva kriisikeskus, joka tarjoaa apua arkielämän kriisitilanteissa. www.tukinet.net

Nuorten Exit

Sivusto tarjoaa tietoa ja tukea 13–29 -vuotiaille nuorille seksuaalisen kaltoinkohtelun ja vastikkeellisen seksin tilanteisiin. www.nuortenexit.fi/

Rikosuhripäivystys

Rikosuhripäivystyksen (RIKU) tehtävä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla tukipalveluita. www.riku.fi ja nuorten sivusto www.nuoret.riku.fi
Auttava puhelin 116 006,
juristin puhelinneuvonta 0800 161 177

Tyttöjen ja Poikien talo

www.tyttojentalo.fi
www.poikientalo.fi

Netari

www.netari.fi sisältää chat- kalenterin, johon on koottu eri toimijoiden chat-palvelut

Tasa-arvovaltuutettu

Tasa-arvovaltuutettu valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain noudattamista. Valtuutettu antaa ohjeita ja neuvoja tasa-arvolakiin liittyvistä kysymyksistä, sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä ja sukupuolten tasa-arvon edistämisestä. Juridinen neuvonta, puh. 0295 666 842
www.tasa-arvo.fi

Seta ry

Seta on valtakunnallinen ihmisoikeusjärjestö, jonka tavoitteena on, että kaikki voisivat elää yhdenvertaisina riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. www.seta.fi

Suomen Mielenterveysseura

Suomen Mielenterveysseuran perustehtävä on mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy. www.mieli.fi
Kriisipuhelin päivystää numerossa 09 2525 0111

Kunnan perheneuvola

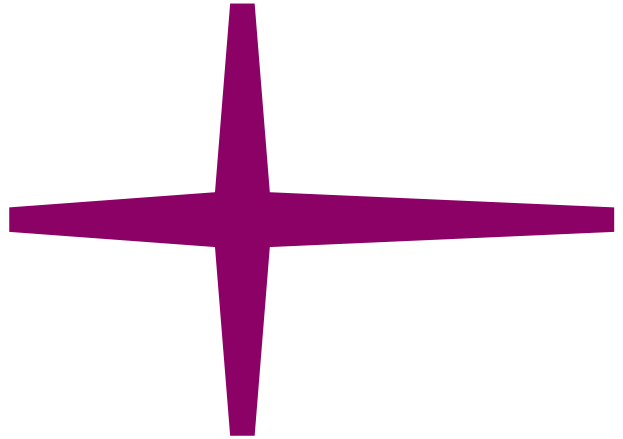
Perheneuvola palvelee kunnan lapsiperheitä. Hae kunkin kunnan perheneuvolan puhelinnumero kunnan sivuilta joko hakukoneiden avulla tai kunnan sosiaali- ja terveyspalveluiden valikosta.

Sexpo-säätiö

Sexpo on seksuaalisuuden ja ihmissuhteiden asiantuntija, joka tarjoaa maksutonta neuvontaa seksuaalisuuden, seksin ja ihmissuhteiden kysymyksissä. Nettineuvonta www.sexpo.fi
Sexpon neuvontapuhelin +358 50 472 4257 (puhelun hinta oman operaattorin mukainen)

Poliisi

Epäillyissä rikostapauksissa rikosilmoitus poliisille. Yleinen hätänumero akuuteissa tilanteissa on 112 Vähemmän kiireellisissä tapauksissa soita esim. vihjepuhelimiin, joiden alueelliset numerot löytyvät osoitteesta: www.poliisi.fi/rikkokset/ vihjepuhelinluettelo

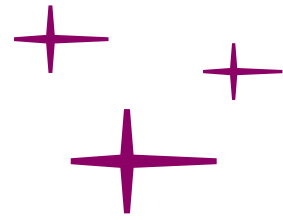

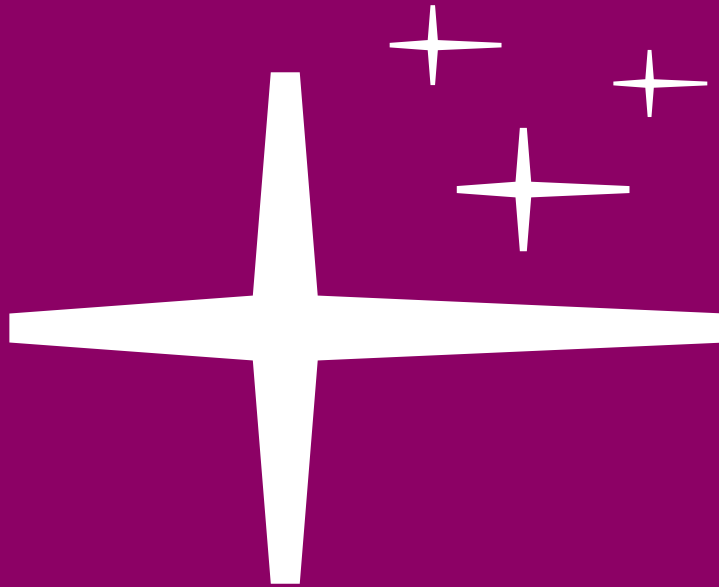
MATERIAALEJA:

Tasa-arvoaltuutetun Häirintä-sivut:
www.tasa-arvo.fi/web/fi/seksuaalinen-hairinta

**Tasa-arvoaltuutetun oppimateriaali kouluihin
seksuaalista häirintää vastaan**
www.eimeidankoulussa.fi/

**Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelua
koskevat sivut:**
www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja

Teksti pohjautuu vuonna 2002 toimitettuun ja 2010 tarkistettuun SLU:n oppaaseen. Alkuperäisen tekstin ovat toimittaneet Arto Tiihonen ja Nelli Kuokka laajan työryhmän työstön pohjalta. Tekstin tarkistuksen vuonna 2010 teki Pauliina Poikolainen. Lisäksi oppaaseen on liitetty Nelli Kuokan vuonna 2006 työstämiä case-esimerkkejä ohjeineen.

Vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen on työstetty mukaan huhtikuussa 2014 tehdyn 'TOIMINTAOHJE – Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen' -koosteen pohjalta. Sen ovat tehneet Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Taiteen edistämiskeskus ja Valo.

Vuoden 2017 päivityksen Lupa välittää – lupa puuttua -oppaaseen ovat tehneet Sari Tuunainen ja Sari Kuosmanen.

Vuoden 2019 pikaoppaan ovat tehneet Saara Ruotsalainen, Kirsi Porrás, Jari Hätinen ja Elina Laine. Pikaoppaan teksti pohjautuu Väestöliiton Et ole yksin -palvelun materiaaleihin.

